

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Svekrva, crkva i mrkva

Premda bi iza naslova ovoga članka mogla stajati zabavna priča iz stvarnoga života, u njemu će biti riječi o skupini hrvatskih riječi koje povezuje isti završetak. Riječ je o završetku *-va*, koji potječe od praslavenskih osnova na dugo **ū*.

U praslavenskome je postojao razred imenica ženskoga roda na dugo **ū*, koje se razvilo od indoeuropskoga **-uh₂*. Takve su imenice u nominativu završavale na **y*, a u genitivu na **ьve*, npr. praslavenski **loky* (nominativ), **lokьve* (genitiv) 'lokva', pa se nazivaju i *v*-osnovama. Podrijetlo je tih riječi raznoliko; neke su naslijeđene iz praindоеuropskoga (npr. praslavenski **(o)brы*, **(o)brьve* 'obrva'), a neke su posuđenice iz praslavenskomu okolnih jezika (npr. praslavenska riječ **cьrky*, **cьrkьve* 'crkva' posuđena je iz germanskoga). U hrvatskome taj razred imenica više ne postoji, nego su praslavenske riječi *ū*-osnova u hrvatskome većinom postale imenice ženskoga roda na *-va*, a rjeđe su prešle u *i*-osnove ženskoga roda. Primjeri za *i*-osnove imenice su *krv* (od praslavenskoga **kry*, **krьve*) i *ljubav* (od praslavenskoga **ljuby*, **ljubьve*).

Među imenice na *-va* (iz praslavenskoga **y*) ubrajaju se naslijeđeni rodbinski nazivi za ženske osobe *svekrva*, *jetrva* i *zaova*. Riječ *svekrva* znači 'muževa majka', naslijeđena je iz praslavenskoga **svekry*, **svekrьve* (usp. slovenski *svekrv*, ruski *свекрѡв*, poljski *świekra*). Imenica *jetrva* znači 'žena muževa brata', naslijeđena je iz praslavenskoga **jetry*, **jetryьve* (usp. slovenski starije *jetryva*, ruski dijalektno *ятровь*, poljski *jątręw*), a *zaova* je 'muževa sestra', naslijeđena iz praslavenskoga **zъly*, **zъlyьve* (usp. slovenski *zakva*, ruski *золѡвка*, staropoljski *zlew*).

Ovamo pripadaju i nazivi životinja *pastrva* (od **pъstry*, **pъstryьve*), *utva* 'patka' (od praslavenskoga **oty*, **otyьve*) i *želva* 'kornjača' (od praslavenskoga **zely*, **zelyьve*). Riječ *utva* danas označuje određenu vrstu patke, a *želva* određenu vrstu morske kornjače.

Završetak *-va* < praslavenskoga **y* nalazi se i u nazivima za različite predmete: riječ *spužva* posuđena je iz latinskoga *spongia* ‘spužva’, *bačva* iz vulgarnolatinskoga *buttia* ‘boca’, a *bradva* ‘vrsta sjekire’ iz germanskoga.

Najbrojniju skupinu imenica na *-va* < praslavenskoga **y* čine nazivi biljaka poput *mrkva* i *tikva* (od praslavenskoga **m̥rky*, **m̥rkyve* odnosno **tyky*, **tykyve*). Mnogi nazivi biljaka sa završetkom *-va* posuđenice su, i to iz latinskoga ili germanskoga. Iz latinskoga su npr. posuđene riječi *blitva* (iz latinskoga *blitum* ‘loboda, vrsta špinata’), *breskva* (iz latinskoga *persica* (*poma*) ‘perzijsko voće’), *metva*, tj. suvremeno *metvica* (iz latinskoga *mentha*), *murva* (iz latinskoga

mōrum). Iz germanskoga su npr. *bukva* (srodno s njemačkim *Buch* ‘knjiga’ – drevni Germani urezivali su tekstove u bukovu koru) i *smokva* (usp. gotski *smakka* ‘smokva’). Imenica *rotkva* vjerojatno je posuđena iz latinskoga *rādex* ‘korijen’, no moguće je i da je posuđena uz posredništvo germanskoga (srodno je njemački *Rettich* ‘rotkva’).

Preplatite se na jedanaesto godište *Hrvatskoga jezika!*

Preplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.